

Kommentar til Per Aage Brandts "Metriske meditationer"

Thorkild Bjørnvig

Per Aage Brandt: "Jeg har selv (...) længe været poetisk fanget, slået, forbløffet, også lidt mystificeret af Friedrich Hölderlins skrivemåde eller høremåde, ikke hans berømte og en kende overgramsede tematik, men noget særligt der vrider stoffet, så at det næsten hvor som helst i værket afgiver en for mig uimodståelig klang."

For mig er begyndelsen af Hölderlins værk konventionel, rimede, schillerske oder uden nogen som helst uimodståelig klang. Det får hans digtning først da han opgiver rimet (med undtagelse af nogle af hans tårn-digte til sidst) og går over til de græske former.

I min oversættelse skulle jeg havde "dækket Hölderlin med guldalderløv, så det (...) skærende infantile (...) forsvandt." (p. 183). Jeg finder intet "skærende infantilt" hos Hölderlin i "Brød og vin" og hans andre store digte, med derimod en gribende bogstavlighed.

"Det er nærmest videnskabeligt bevist at den polemiske genre udelukker udøvelse af erkendende fornuft." (p. 191n5). Kan man overhovedet tænke sig videnskaben, dens udvikling eller forandring, uden "den polemiske genre"? Umuligt. Og at det så tilmed skulle "videnskabelig bevises". Nonsens. Men der står jo også et forsigtigt "nærmest". Men kan noget være *nærmest* videnskabeligt bevidst?

Men altså, videre: "Det lykkes heller ikke Bjørnvig at etablere et modbevis. Hans bemærkning om "omvendt" ordstilling, som ikke optræder hos store digtere, er hvad jeg slet og ret må kalde galimatias (...) Blödighed" (p. 191n5).

Nu skriver jeg også: "Selvfølgelig findes der mange digtere med omvendt ordstilling". Men forinden har jeg fastslået: "De store digtere har bogstavelig talt aldrig omvendt ordstilling". Det var mit indtryk, og jeg tog stikprøve med Ewalds tre centrale digte "Ode til sjælen", "Kong Kristian" og "Udrust dig helt fra Golgata" og fandt ingen. Men omvendt ordstilling findes ganske rigtigt hos netop Hölderlin, så der har jeg fejlet. Da jeg medtager andre, tilføjer jeg: "Så vidt jeg da overhovedet husker", og medgiver at det nok findes som spøg hos Sophus Clausen. Men det er muligt at jeg har absoluteret mit synspunkt for meget, og jeg vil undersøge det yderligere. Men foreløbig vil jeg fastholde at brugen af

omvendt ordstilling er undtagelsen til bekræftelse af reglen, at mit synspunkt med Ewald in mente ikke er "slet og ret galimatias (...) Blödigkeit".

Per Aage Brandt citerer J.G. Fischer om Hölderlin: "Han gik hen til sin skrivepult (...) og skrev, idet han skanderede versene med venstre hånds finger mod pulten...". Det er i 1843 i tårnet ved Neckern besøget finder sted, og Hölderlin har da været sindsyg i over 30 år. Det karakteristiske for alle hans digte fra den tid, skrevet umiddelbart på opfordring, er at spændingen mellem rytme og metrum er så godt som bortfaldet. Jeg ville derfor aldrig kunne bruge citatet som et motto for en samlende betragtning, sådan som Per Aage Brandt gør. Jeg ville aldrig kunne forestille mig Hölderlin skandere med fingerne ved skabelsen af sine ypperste digte. Den skandering har han haft i hovedet, i ørene, i sindet. Per Aage Brandt skriver: "Det er facinerende at følge gode sprogmusikere såsom Hölderlin fra vers til vers. Man kan nemt gøre deres egne metronomiske fingerøvelser efter, selv om man kun har deres skrevne tekst at holdes sig til." (p. 191). På Hölderlins poetiske højdepunkter har der ingen metronomiske fingerøvelser været at gøre efter, ingen skandring. Hölderlin o.a. har kunnet det, på rygmarven. Ellers kunne de ikke havde *digtet*.

Per Aage Brandt skriver: "Jeg understreger 'dialektikken' mellem metrum og rytme, fordi den endnu behandles meget ubeslutsomt af den metrikteoretiske litteratur." (p. 185). Jeg har faktisk behandlet dette emne, med netop de to udtryk, i efterskriften til den danske digtantologi, der afslutter Gyldendals bibliotek over dansk litteratur (1965). Så i hans anslag til dette tema er jeg ganske enig med Per Aage Brandt.

Derefter taler han om "den markante forskel mellem hvad jeg vil kalde to dominerende traditioner i den vestlige høremåde, når det gælder vers, nemlig en latinsk metrik (LM) og en germansk metrik (GM). De lever i bedste velgående, skønt vort århundredes frie vers har trængt opmærksomheden om dem i baggrunden. Jeg har ikke fundet sagen beskrevet noget sted, men jeg mener at møde den hver dag som læser, oplæser, tilhører og oversætter" (p. 185). Derefter eksemplificerer Per Aage Brandt med aleksandrinerne af Boileau og Baudelaire, og jamben af Ewald, "Kong Kristjan stod ved højen mast og holdt sig fast". Tilføjelsen "og holdt sig fast", den må stå for hans egen regning, bruger han til at vise, at den jambiske læsning trækker stærktryk frem, hvor sprogtrykket ikke har dem. Kunne han overhovedet gøre det samme hvis han citerede rigtigt: "i røg og damp" i stedet for at bruge sin egen tilføjelse "og holdt sig fast"? Hvis man vil vise noget ud fra en tekst – må man bruge den faktiske tekst.

Det er værd at bemærke, at når Per Aage Brandt inddrager andre digtere, som her Boileau, Baudelaire og Ewald, er det ikke for at dokumentere noget specielt om deres brug af distichon. Og når han taler om to dominerende traditioner i den vestlige høremåde, ang. vers, den latinske

og den germanske metrik – så må han tilføje at han ikke har fundet sagen beskrevet noget sted, skønt han mener at møde dem hver dag som læser, oplæser, tilhører og oversætter.

Når nu Per Aage Brandt vil gøre sagen viljefast ved at anføre sin egen person og sine erfaringer, og han understreger at han ikke har fundet sagen beskrevet noget sted, skønt han møder den hver dag – så er det vigtigt at forstå at han er *eneste* vidne. Man kunne vel fremlægge en sag uden straks at slå fast at man er den eneste der har haft blik for den. Hermed har man afskåret enhver modsigelse, enhver polemik – som han jo også finder uforenelig med enhver erkendende fornuft. Han alene véd. Basta.

Den markante forskel mellem de to verstraditioner, den latinske metrik og den germanske metrik har jeg aldrig set beskrevet før. Men hvad, det har Per Aage Brandt heller ikke, så det er ikke så mærkeligt. Men i hans analyse af pentametret må jeg give Per Aage Brandt ret. Det er en linie med fem daktyler. Jeg har i min oversættelse opereret med seks, dog sådan at jeg ved liniens cæsur, og ved dennes udgang blot har en trykstærk stavelse i stedet for en regulær daktylos, ganske i overensstemmelse med Hölderlin. Men ellers må jeg medgive at min linie har seks trykstærke stavelser i stedet for fem. På denne vis mener jeg også der kan laves forsvarlig oversættelser, ja, poesi. Det falder mig svært at forstå og opfatte, at pentametrets fem-daktylers-linie skal begynde med to tryk-svage stavelser, som var det optakten til en anapest. Men det må blive min sag, og jeg kan ikke anfægte, at Per Aage Brandt på dette punkt har ubetinget ret og ved sin udførlige polemik ud fra det har udvidet min erkendelse.